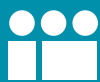

00-talets regidebutanter och jämställdheten

En rapport från Svenska Filminstitutet
April 2010

Svenska
Filminstitutet

Inledning

Upprinnelsen till denna rapport var att vi ställde oss frågan varför inte filmhögskolornas medvetna antagningspolitik syns tydligare i statistiken. Varför är det fortsatt så få kvinnor som regisserar film i Sverige på 2000-talet? Nästan hälften av de utexaminerade studenterna i filmregi är kvinnor men det märks knappast – varför?

När vi började titta närmare på filmerna – vi har koncentrerat oss på 00-talets regidebutanter – så gjorde vi en del intressanta iakttagelser som vi redogör för i rapporten. Var kommer de ifrån, de nya regissörerna? Finns det könsmärkta karriärvägar? Ser karriärstegen annorlunda ut för kvinnor och män?

Frågan om jämställdheten i filmbranschen och varför utvecklingen går så långsamt är ständigt aktuell. Genom denna analys av de senaste tio årens debutlångfilmer hoppas vi få en viss blick in i framtiden: ljus eller mörk?

Bakgrund och avgränsningar

Eftersom den långa spelfilmen är både den mest prestigefyllda, den medialt mest uppmärksammade och också den mest publika typen av film på biograf och eftersom regissören i regel ses som en films huvudsakliga upphovsperson, fokuserar denna rapport på spelfilmsregi.

Hur det förhåller sig med könsfördelningen bland manusförfattare och producenter utreds inte i denna rapport, och inte heller kort- och dokumentärfilmen kommer att belysas. Givetvis borde även det analyseras, men det ryms inte inom ramen för denna undersökning.

Frågeställningar

Hur ser könsrepresentationen bland 00-talets långfilmsdebutanter ut? Och varför ser det ut som det gör?

Vi har tittat på några bakomliggande faktorer: Vad har de debuterande regissörerna för bakgrund som lett dem fram till regyrket? Hur ser könsfördelningen ut bland sökande och examinerade från de svenska filmskolorna? Hur ser Filminstitutets konsulentstöd ut med avseende på fördelning mellan debuterande män och kvinnor?

Går det att urskilja några tendenser mellan publika och konstnärliga framgångar satta i relation till kön, konsulentstöd och filmskoleutbildning?

Inledande definitioner

Debutant – I denna rapport avses med debutant en regissör som gör sin första långa spelfilm som visas offentligt på svenska biografier för en betalande publik. Att tidigare har regisserat kortfilmer, dokumentärfilmer, TV, reklam, etc. räknas inte här.

Filmskolor – Det finns en uppsjö olika filmutbildningar, men de som är med i denna rapport är de statliga filmskolorna i de nordiska länderna: Dramatiska institutet, Filmhögskolan i Göteborg, Konstindustriella högskolan i Helsingfors samt Danska filmskolan. En begränsning av urvalet måste göras och vi har valt att dra gränsen vid nordiska högskolor. De är de mest prestigefyllda utbildningarna och också de skolor som producerar flest svenska debutanter.

Stöd – I denna rapport omtalas tre olika stödformer: konsulentstöd, marknadsstöd och PRS (publikrelaterat stöd). Med *konsulentstöd* avses det produktionsstöd som Filminstitutets styrelse beslutar om efter förslag från någon av filmkonsulenterna. Stöden har under 2000-talet varierat mellan i snitt 22% och 36% av filmernas totala budget. *Marknadsstödet* delades ut i tre omgångar till sammanlagt elva filmer under 2008-2009 till följd av ett överskott i det publikrelaterade stödet (PRS).

PRS är ett stöd som delas ut i efterhand, och baseras på en films intäkter på biograf.

Andra mindre stödformer som delats ut av Filminstitutet (främst utvecklingsstöd) finns inte med här.

Regiinsats – I det följande kommer begreppet regiinsats att användas flitigt. Om alla filmer vore regisserade av en enda person av ett enda kön hade analysen varit enklare. Så är dock inte fallet. Då en film regisserats av flera personer av olika kön har dessa räknats om så att de sammantaget utgör en hel regiinsats. I Fjorton suger krediteras en kvinna och tre män som regissörer, varför den kvinnliga regiinsatsen blir 0.25 och den manliga 0.75. Den praktiska skillnaden mellan att räkna alla regissörer är inte stor, men regiinsatsen är ett mer rättvisande mått på könsrepresentationen bland svenska debutanter.

Svensk spelfilm under 2000-talet

Filminstitutet är den huvudsakliga statliga finansören av svensk film och därmed också det huvudsakliga instrumentet för att föra en kulturpolitik på filmområdet. Filminstitutets uppdrag regleras i Filmavtalet.

I det filmavtal som började gälla 2006 stipuleras följande i 4§:

Parterna är eniga om att verka för att öka jämställdheten på filmområdet. Målet är att stödet till svensk filmproduktion skall fördelas jämnt mellan män och kvinnor.

Målet innebär att andelen kvinnor i för filmproduktionen centrala funktioner skall öka under avtalsperioden. Senast ett år före avtalsperiodens slut bör endera könet, räknat i antal projekt som får stöd, vara representerat till minst 40 procent inom kategorierna manusförfattare, producent och regissör. Målet gäller för filmkategorierna långfilm, barn- och ungdomsfilm respektive kort- och dokumentärfilm.

Avtalet skulle ha löpt ut 2010, men har förlängts med två år, till och med 2012. I enlighet med avtalstexten borde jämställdhetsmålet alltså ha uppnåtts redan 2009, vilket man kan konstatera inte har skett.

Filmutbudet på svenska biografier

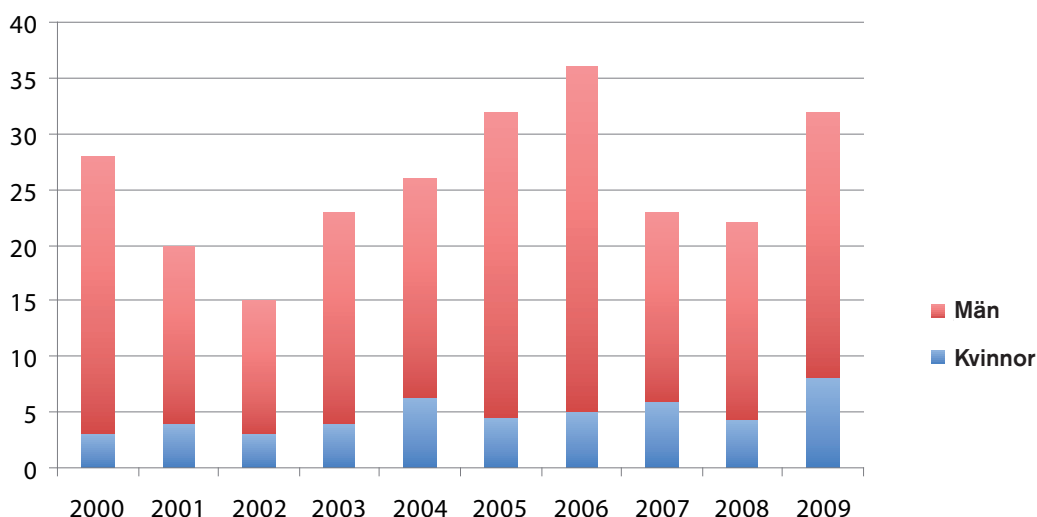
Under perioden 2000-2009 premiärsattes 257 svenska spelfilmer. 18 % (47 st) av dessa hade en kvinnlig regissör. Tre filmer (1 %) (*Fjorton Suger*, *Lilla spöket Laban* och *Asta Nilssons sällskap*) hade såväl manliga som kvinnliga regissörer och följaktligen hade 81 % (207 st) en eller flera män i registolen

Under hela den studerade perioden utgör alltså den samlade kvinnliga regiinsatsen 19 % av alla spelfilmer med biografpremiär.

Kvinnornas regiinsats rörde sig under 00-talet mellan 3 och 8 filmer per år, medan männens varierade mellan 12 och 31. Omräknat i procent innebär detta att kvinnorna stod för mellan 11 % (2000) och 23 % av spelfilmerna (2007). Även om tendensen är svag, kan man notera att andelen kvinnliga regissörer under 2007-09 ligger över genomsnittet för decenniet.

De år då man sett en ökning av antalet svenska långfilmer, har denna främst utgjorts av filmer regisserade av män.

Antal spelfilmspremiärer 2000-2009, fördelat på regissörernas kön

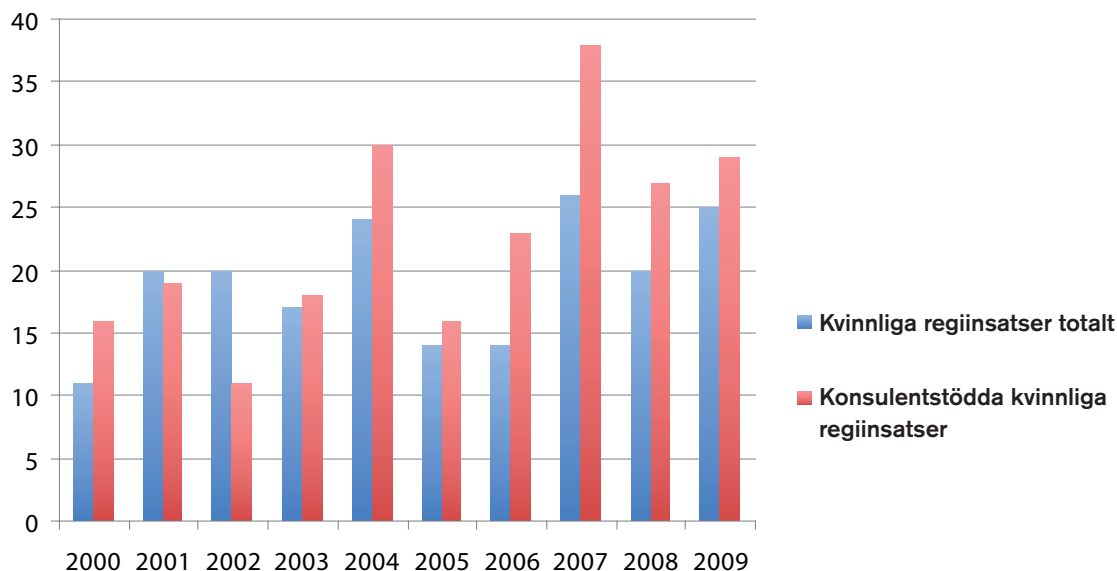

Filmer med stöd från Filminstitutet

Hur ser det då ut bland de filmer som erhållit stöd av Filminstitutets konsulenter? Av periodens 257 premiärsatta spelfilmer hade 186 (72 %) konsulentstöd. Den kvinnliga regiinsatsen bland de stödda filmerna var 23 %, sett över hela perioden. Andelen kvinnor bland de regissörer som fick konsulentstöd var alltså något större än andelen kvinnor bland de totala antalet regiinsatser på biopertoaren (19 %).

Bland de konsulentstödda filmerna varierar regiinsatsen mellan 1 och 6,25 filmer per år.¹ Procentuellt innebär det att mellan 11 och 38 % av alla filmer som stötts av en filmkonsulent under 00-talet regisserats av kvinnor.

Kvinnliga regiinsatser i alla spelfilmer samt kvinnliga regiinsatser i konsulentstödda filmer, i procent

Under första halvan av decenniet följs staplarna åt och man ser ingen större skillnad mellan kvinnliga regiinsatser i filmer som fått konsulentstöd och det totala antalet filmer. Från 2006 och framåt syns däremot en tydlig tendens: filmer som fått stöd från en filmkonsulent har en betydligt större andel kvinnlig regiinsats än vad det totala antalet filmer har. Detta sammanfaller väl med 40%-målet som började gälla i filmavtalet 2006.

Om man gör en jämförelse mellan den förra avtalsperioden, 2000-2005, och den nuvarande, 2006-2009, så ser man en tydlig ökning i kategorierna regi, manus och producent bland premiärsatta filmer med konsulentstöd. Andelen kvinnliga regissörer och manusförfattare har ökat med tio respektive 13 procentenheter.

Tabell 1

Premiärsatta svenska långa spelfilmer med konsulentstöd, kvinnlig andel (%)

	2000-2005	2006-2009
Regi	19%	29%
Manusförfattare	26%	39%
Producent	28%	31%

Det kan vara värt att nämna att under 2008 och 2009 har andelen kvinnliga producenter som beviljats långfilmsstöd legat på 44 respektive 38%.

¹ Fjorton suger regisserades av en kvinna och tre män varför den kvinnliga regiinsatsen alltså blir 0,25 och den manliga 0,75.

Debutanterna

Så långt filmutbudet i stort. Hur ser då den debuterande regissören ut?

Snittåldern vid långfilmsdebuten är ganska hög. För alla regidebutanter är männens snittålder 36 år, för kvinnor 38 år. Men debutåldern har förskjutits uppåt under 2000-talet, framför allt hos kvinnorna. Efter 2005 är genomsnittsåldern 37 år för män och hela 42 år för kvinnor.

Det tar i snitt sex år från det att en person tagit examen från någon av filmhögskolorna tills han eller hon regidebuterar. Men variationen är enorm – Josef Fares gjorde sin första långfilm under sin tid på skolan, som 23-åring, medan det för andra dröjer tio-femton år.

I vårt material syns en markant skillnad mellan hur många år efter examen män gör sin första långfilm (fyra år) och motsvarande siffra för kvinnor (tio år i snitt).

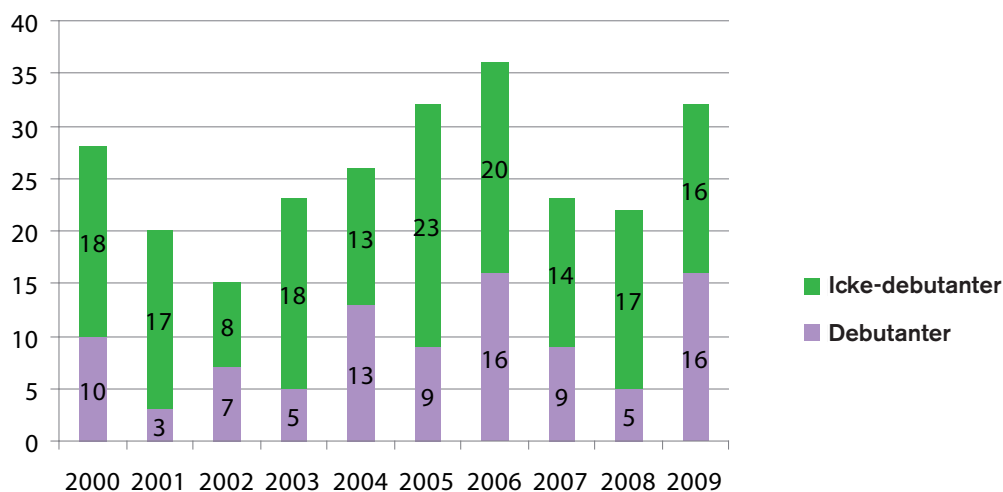
Debutanter vs. veteraner på svenska biografier

Under 2000-talets första decennium gjordes 93 spelfilmsdebuter, vilket utgör 36 % av det totala bioutbudet av lång spelfilm under decenniet.

Förhållandet mellan debutanter och icke-debutanter har varierat kraftigt under hela perioden. Från endast 15 % debutanter 2001 till hela 50 % 2004 och 2009. Den höga andelen debutanter 2009 går att förklara med att det detta år premiärsattes hela nio filmer som inte fått något stöd av Filminstitutet. Icke konsulentstött film (eller film med marknadsstöd, under den korta tid det fanns) med mycket låg budget är en kategori som ökat under hela den studerade perioden, i takt med att inspelningstekniken blivit allt billigare. Denna filmkategori är också mycket vanlig bland debutanter. Några tendenser vad det gäller andelen debutfilmer går inte att utläsa.

Eftersom filmer emellanåt regisseras av två eller flera personer är antalet debuterande regissörer fler än antalet debutfilmer. 108 unika regissörer debuterade under 00-talet. 20 % (22 st) var kvinnor.

Svenska spelfilmspremiärer, antal debutanter och icke-debutanter 2000-2009

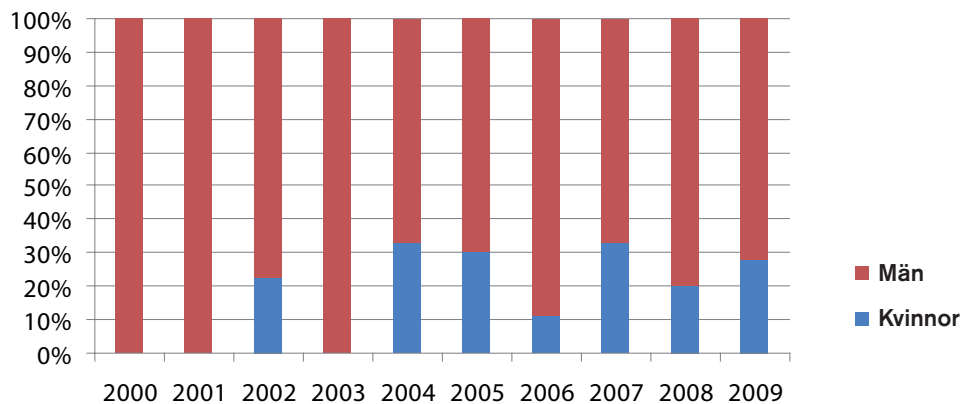

Kvinnor vs. män bland debutanterna

Bland debutfilmerna utgjorde den kvinnliga regisörsatsen 23 %, vilket alltså innebär en aning högre representation än den för det totala utbudet av spelfilmer (19 %). Men antalet kvinnor bland debutanterna har varierat kraftigt, och början av 2000-talet var utan tvekan en mörk tid för kvinnliga debutanter. Alla utom en har gjort sina filmer från 2004 och framåt.

Notervärt är att medan hela 12 filmer gjorts av två eller flera män finns endast en debutfilm med fler än en kvinnlig regissör (*Förortsungar*). I ett fall har också manliga och kvinnliga debutanter samarbetat (*Fjorton suger*). I två fall (*Pettson & Findus* samt *Förortsungar*) har en debutant regisserat tillsammans med mer erfarna regissörer. De senare har räknats bort ur denna översikt.

Könsfördelning bland debutanterna

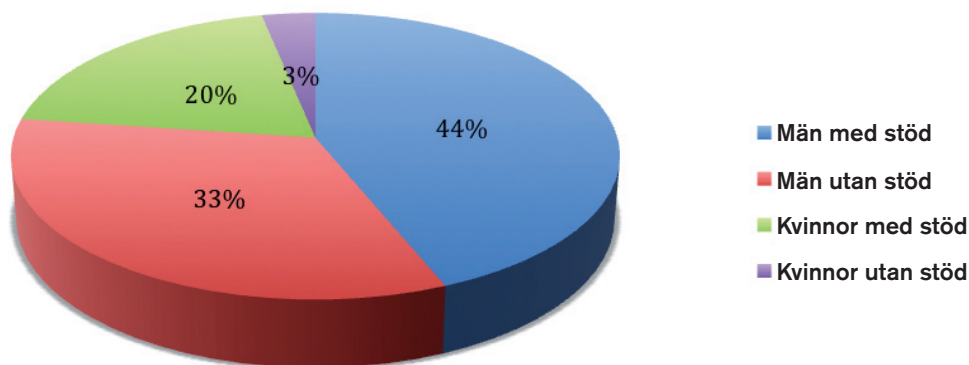

Finansiering av debutanternas filmer

En av de mest slående könsskillnaderna mellan debutanterna gäller finansieringen. Medan det är mycket vanligt att män debuterar med filmer utan stöd från filmkonsulenterna är detta synnerligen ovanligt bland kvinnorna.

Sett till filmernas finansiering är den största enskilda gruppen bland 00-talets debutanter män som fått stöd av filmkonsulenter, tätt följd av män som inte fått det. Det är faktiskt mer än tio gånger fler filmer (31 st) som gjorts av män utan stöd än som gjorts av kvinnor på samma villkor (3 st).

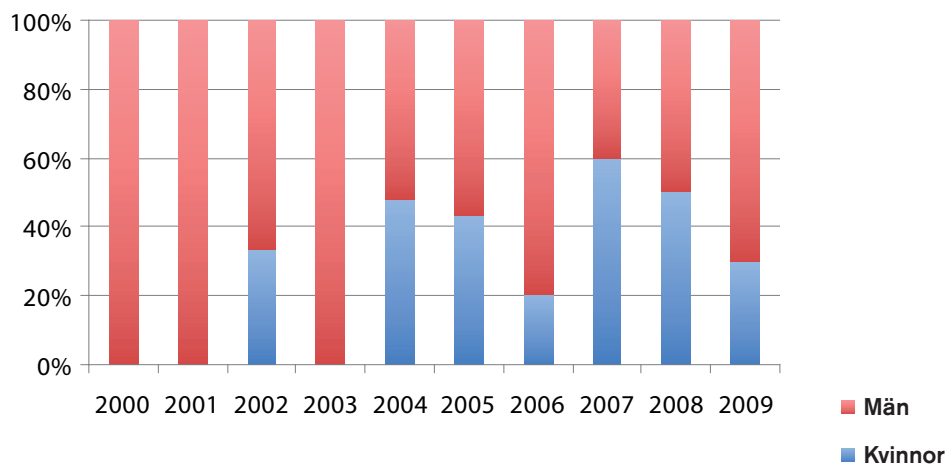
Debutfilmer, manlig och kvinnlig regiinsats samt konsulentstöd, 2000-2009

Totalt fick 58 debutfilmer konsulentstöd under hela perioden. Den kvinnliga regissörsandelen bland dessa var 31 %. Motsvarande siffra för alla premiärsatta filmer av kvinnliga regissörer, oavsett erfarenhet var 23 %.

I nästa tabell ser vi hur konsulentstöden fördelat sig bland debuterande regissörer. Man kan notera att de senaste sex årens stöd fördelats 42/58 mellan debuterande kvinnor och män. Fördelningen är 40/60 om man ser till innevarande avtalsperiod (2006-2009).

Konsulentstödda debutfilmer fördelat på regissörernas kön 2000-2009

Debutanternas bakgrund

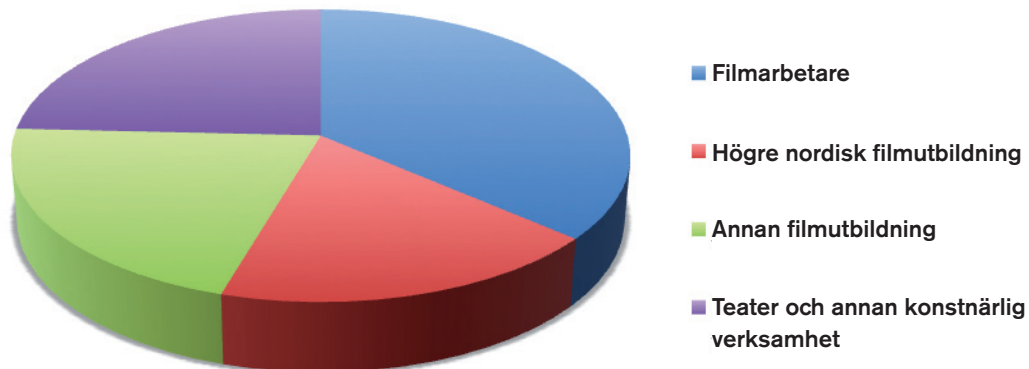
Om man ser till hela biografrepertoaren så är den kvinnliga representationen bland svenska filmregissörer mycket långt ifrån det uppställda 40 %-målet.

En rimlig fråga att ställa sig om man vill veta varför det ser ut som det gör, är var alla nya regissörer kommer från. Vad har de för bakgrund? Har de skaffat sig sin yrkeskunskap inom områden som är möjliga att påverka med kulturpolitiska medel (dvs. från filmskolor), eller kommer de från annat håll? Av 00-talets regidebutanter har vi hittat uppgifter om yrkes- och utbildningsbakgrund för 103 personer. På grundval av detta har vi skapat fyra kategorier för att urskilja olika karriärvägar. Observera att kategorierna är grovt tillyxade och att vi kan ha placerat någon fel, men i stora drag stämmer bilden som tonar fram av regidebutanternas bakgrund.

- 1. Filmarbetare** – Regissörer med en professionell bakgrund inom film, TV eller reklamfilm men på andra poster bakom kameran än som regissör. **Från denna grupp kommer totalt 36% av debutanterna.**
- 2. Högre nordisk filmutbildning** – Regissörer som utbildat sig vid Dramatiska institutet, Filmhögskolan i Göteborg, Danska filmskolan eller Konstindustriella högskolan i Helsingfors. **Från denna grupp kommer totalt 18% av debutanterna.**
- 3. Annan filmutbildning** – Regissörer som studerat filmvetenskap, vid folkhögskolor, utländska filmutbildningar, gjort egenproducerade kortfilmer etc. **Från denna grupp kommer totalt 21% av debutanterna.**
- 4. Teater eller annan konstnärlig verksamhet** – Regissörer med bakgrund inom teatern, som skådespelare, teaterregissör eller dramatiker. Här återfinns också ett litet fåtal med bakgrund som författare eller konstnär. **Från denna grupp kommer totalt 24% av debutanterna.**

Vi kan snabbt konstatera att debutanter med filmhögskolebakgrund i Norden utgör en minoritet på 18%. Inte så konstigt alltså, att skolornas antagningspolitik inte slår igenom på helheten.

Bakgrund, samtliga debutanter

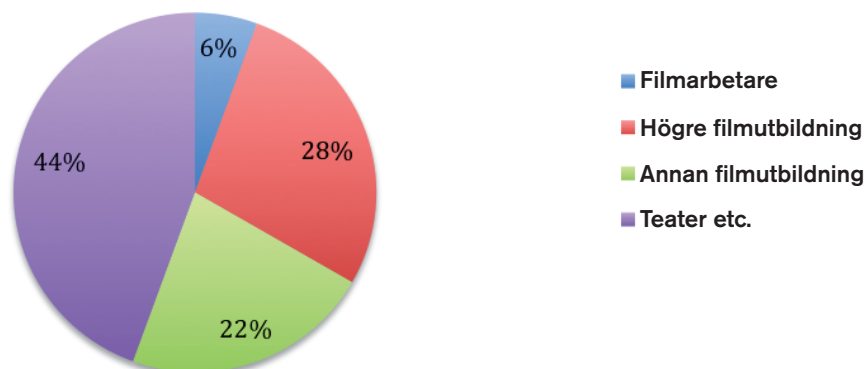

Bakgrund och kön

Skillnaderna mellan könen är mycket påtagliga avseende debutanternas bakgrund. Bland de 37 filmarbetarna är endast 3% (1 st) kvinnor. Av de 19 regissörerna med högre filmutbildning är 26% kvinnor (5 st) medan de med annan filmutbildning består av 18 män och 4 kvinnor, alltså 18 % kvinnor i denna kategori. Slutligen består gruppen regissörer från teatern eller annan konstnärlig verksamhet av 17 män och 8 kvinnor. I denna grupp är alltså hela 32 % kvinnor.

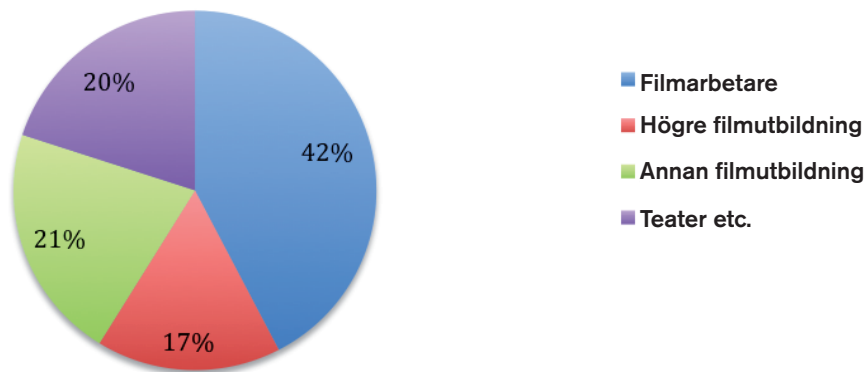
I förhållande till den totala könsfördelningen bland debutanterna (23 % kvinnor) kan man alltså konstatera att kvinnorna är något överrepresenterade vad gäller högre filmutbildning, kraftigt överrepresenterade i fråga om teaterbakgrund, något underrepresenterade avseende annan filmutbildning och mycket kraftigt underrepresenterade gällande filmarbetarbakgrund. Av alla kvinnliga debutanter kommer endast en från detta håll.

Kvinnliga debutanters bakgrund

Bland de manliga debutanterna är det vanligaste att man kommer från filmbranschen. Andelen med annan filmutbildning är ungefär densamma som för kvinnorna, medan både teaterbakgrunden och den högre filmutbildningen är mer sällsynt bland männen än bland kvinnorna.

Manliga debutanterns bakgrund

Den i särklass största gruppen debutanter har arbetat bakom kameran i film, TV eller reklamfilmsvärlden. Det är helt enkelt därifrån de flesta nya regissörer kommer. Många har tidigare jobbat med t ex musikvideor och reklamfilm - en nästan exklusivt manlig värld. Det är också en värld där man är van att hantera stora budgetar och avancerad teknik. Dessutom genererar reklamfilm och musikvideor ofta pengar, som kan användas i filmproduktion om man vill vidare till den världen. Här har vi kanske en av de viktigaste förklaringarna till varför män sitter i registolen på fyra av fem svenska filmer?

Filmhögskolorna

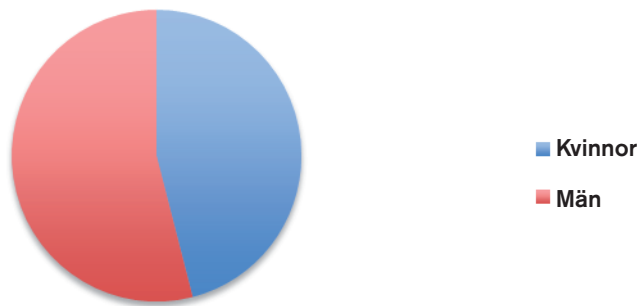
Av dessa fyra karriärvägar är det strängt taget bara de nationella filmskolorna som är påverkbara genom politiska åtgärder. Hur ser det då ut på dessa? Om man ser till könsfördelningen bland de examinerade regieleverna kan man konstatera att detta är ett av få områden där könsfördelningen är någorlunda jämn. Under 00-talet gick 22 kvinnor och 21 män ut regiutbildningen vid Filmhögskolan i Göteborg medan motsvarande siffror vid Dramatiska institutet var 10 män och 6 kvinnor. Om man enbart ser till examinationer efter 2004 är könsfördelningen helt jämn vid Dramatiska institutet. För hela 00-talet innebär det att 46 % av de utexaminerade regissörerna från filmhögskolorna varit kvinnor.

Detta kan ställas i relation till den starka mansdominansen bland de sökande till regiutbildningarna. Vid filmhögskolan i Göteborg har andelen kvinnliga sökande till regiutbildningen under hela 2000-talet legat på 30 % medan 27 % av de sökande till Dramatiska institutet varit kvinnor. Räknas båda skolorna samman var andelen kvinnliga sökande 28 % under hela 2000-talet. I Göteborg har könsfördelningen bland de sökande varit konstant under hela perioden, medan andelen kvinnliga sökande till Dramatiska institutet har ökat från 25 % 2001 till 31 % 2009.

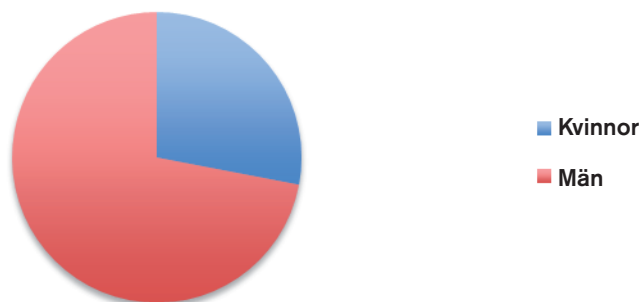
Som en intressant kontrast var andelen kvinnliga sökande till utbildningen i teaterregi vid Dramatiska institutet 62 % under samma period. På något sätt verkar det alltså inte vara regyrket som är könskodat utan snarare valet av medium att vilja utöva detta yrke i – kvinnorna söker sig i betydligt högre grad till teaterregi, män till filmregi.

I förhållande till antalet sökande tar alltså de högre svenska filmutbildningarna in betydligt fler kvinnor än män. I själva verket är det på båda skolorna dubbelt så många av de sökande kvinnorna som tas in: på Filmhögskolan kommer 6 % av alla kvinnor som ansökt in på regiutbildningen men bara 3 % av männen, på Dramatiska institutet kommer 2 % av kvinnorna in men bara 1 % av männen. Ska man tala i termer av könskvotering kan man konstatera att de högre svenska filmutbildningarna med råge uppfyller det uppställda målet om att 40 % av regissörerna skall vara kvinnor.

Utexaminerade vid högre filmskolor

Ansökningar till högre filmskolor

Dessvärre får inte dessa jämställdhetssträvanden fullt genomslag bland debutanterna. Av de 19 filmskoleelever som debuterat under 2000-talet är endast 5 (26 %) kvinnor. Även om detta är nedslående måste det emellertid påpekas att debutregissörerna i denna studie kan ha utbildats innan skolorna började tillämpa en medveten genuspolitik.

Filmisk kvalitet och publik kvantitet

En intressant aspekt av diskussionen om kvinnliga respektive manliga regissörer berör kvalitet och publik. Det sägs ibland i debatten att kvinnor gör smalare, svårare filmer, och att män hellre söker sig till publika genrer. Är det så? Och stämmer det, som man också hör ibland, att filmer i regi av kvinnor får sämre betyg än filmer regisserade av manliga kollegor?

Kvalitet går ju som bekant inte att mäta. För att ändå försöka fånga en bild av hur väl 2000-talets debutanter har lyckats med avseende på den konstnärliga dimensionen har vi med utgångspunkt i svenska filmrecensioner räknat fram medelbetyg för samtliga spelfilmsdebutanter under den studerade perioden.

Av flera olika anledningar är detta inte något helt tillfredsställande mått på "kvalitet". Filmer som recenserats i få tidningar har ett betydligt smalare underlag för sina betyg än andra. Att enbart gå efter recensioner innebär också att det omdöme en film får är helt baserat på det mottagande den fick vid premiären. Exempelen på hur filmer under historien kommit att omvärderas är mycket långa, vilket alltså inte alls syns i dessa siffror. Det finns gott om invändningar, men dessa siffror är vad som går att uppbringa.

Avseende recensionsbetyg syns inga nämnvärda skillnader mellan debutanter och icke debutanter. Inte heller skiljer sig kvinnliga regissörer från manliga, oavsett om de är debutanter eller flerfilmsregissörer. Den enda riktiga vattendelaren när det gäller recensioner är att filmer som inte fått stöd av filmkonsulenter har fått betydligt sämre omdömen än de som fått stöd.

Detsamma gäller publiksiffrorna; alla olikheter mellan de olika kategorierna är försumbara utom den mellan debutanter som fått konsulentstöd och de som inte fått det. De stödda debutfilmerna har ungefär nått en dubbelt så stor biografpublik som de icke stödda.

Det största problemet med att försöka teckna en bild av de svenska debutanterna under 00-talet är att spännvidden är så stor. Här återfinns allt från amatörbetonade filmer där publiken kan mätas i tvåsiffriga tal till *Jalla! Jalla!* med närmare 800 000 biografbesök. Där finns konstfilmer som *Gud, lukt och henne*, actionäventyr som *Storm* och mer spekulationsbetonade Jönssonligor. Vi har därför valt att titta närmare på ett par topplistor: dels de 20 på biograf mest sedda debutfilmerna, dels de 20 debutfilmer som fått högst recensionsbetyg av den svenska filmkritikerkåren.²

Tabell 2

De 20 debutfilmerna med störst biografpublik 2000-2009

Publik	Film
792,140	<i>Jalla! Jalla!</i> (2000)
785,877	<i>Masjävlar</i> (2004)
551,096	<i>Sommaren med Göran</i> (2009)
326,007	<i>Hip Hip Hora!</i> (2004)
283,578	<i>Hundtricket</i> (2002)
280,447	<i>Se upp för dårarna</i> (2007)
276,549	<i>Jönssonligan spelar högt</i> (2000)
272,946	<i>Underbara älskade</i> (2006)
252,969	<i>Offside</i> (2006)
210,742	<i>Solstorm</i> (2007)
177,834	<i>Lilla Jönssonligan & stjärnkuppen</i> (2006)
174,051	<i>Vingar av glas</i> (2000)
166,635	<i>Håkan Bråkan & Josef</i> (2004)
163,412	<i>Festival</i> (2001)
160,215	<i>Sandor /slash/ Ida</i> (2005)
143,932	<i>I taket lyser stjärnorna</i> (2009)
133,909	<i>Pettson & Findus – Kattonauten</i> (2000)
125,728	<i>Morgan Pålsson – världsreporter</i> (2008)
110,840	<i>Kenny Begins</i> (2009)
102 421	<i>Förortsungar</i> (2006)

Av de 20 mest sedda debutfilmerna är fem regisserade av kvinnor, vilket är något mer än den totala representationen av kvinnor under perioden (23 %). Nästan hälften av filmerna är regisserade av personer med en bakgrund i filmbranschen medan fem är gjorda av före detta filmskoleelever. Fyra filmer är gjorda av personer med en annan filmutbildning i bagaget och endast två har ett förflutet inom teater/annan konstnärlig verksamhet.

Jämfört med hela utbudet av debutfilmer innebär det att filmarbetarregissörerna är överrepresenterade och de med teaterbakgrund underrepresenterade, medan de som gått skolor, oavsett om de är statliga eller inte, motsvarar debutgenomsnittet.

Tretton av dessa filmer har fått konsulentstöd, en har fått marknadsstöd och följaktligen är sex filmer producerade utan produktionsstöd (dvs. i förhand, de har i allmänhet fått PRS) från Filminstitutet.

² Betygen är hämtade ur Filmrutans kritikersammanställning samt från filmnyheterna.se. Filmrutans sjugradiga skala har räknats om till en femgradig.

Tabell 3

De 20 debutfilmerna med högst recensionsbetyg 2000-2009

Betyg	Film
3.94	<i>Flickan</i> (2009)
3.93	<i>Ninas resa</i> (2005)
3.93	<i>Det nya landet</i> (2000)
3.64	<i>Darling</i> (2007)
3.47	<i>I taket lyser stjärnorna</i> (2009)
3.45	<i>Storm</i> (2006)
3.43	<i>Farväl Falkenberg</i> (2006)
3.41	<i>Ping-pongkingen</i> (2008)
3.38	<i>I skuggan av värmen</i> (2009)
3.38	<i>Ett öga rött</i> (2007)
3.35	<i>Man tänker sitt</i> (2009)
3.30	<i>Hata Göteborg</i> (2007)
3.30	<i>Desmond & träskpatraskfällan</i> (2006)
3.28	<i>Behandlingen</i> (2009)
3.21	<i>Förortsungar</i> (2006)
3.18	<i>Masjävlar</i> (2004)
3.17	<i>Se upp för dårarna</i> (2007)
3.14	<i>Vingar av glas</i> (2000)
3.08	<i>Kid Svensk</i> (2007)
3.07	<i>Jalla! Jalla!</i> (2000)

Bland de tjugo debutfilmer som fått högst recensionsbetyg är kvinnorepresentationen betydligt högre än bland debutfilmer i stort. Sju av dessa filmer (35%) är regisserade av kvinnor, att jämföra med 23% av alla debutfilmer. Regissörernas bakgrund ser också annorlunda ut. Sex kommer ur filmarbetarskrået och lika många från filmskolorna, fyra har annan filmutbildning och tre kommer från teatern/annan konstnärlig verksamhet.

Ser man till denna statistik skulle man alltså kunna dra slutsatsen att filmskoleelever gör bättre filmer än regissörer som gått den långa vägen medan de senare å andra sidan drar en större publik. Endast två filmer på topplistan är gjorda utan stöd från en filmkonsulent (*Darling* och *Hata Göteborg*)

Notervärt är också att medan endast fyra av de 20 filmerna med högst betyg kommer från decenniets första hälft, kommer hela elva filmer från 2007-2009. Med utgångspunkt i recensionsbetygen kan man alltså hävda att de svenska debutanterna har tagit ett kvalitativt språng under den senare delen av 2000-talet. Samma tendens återfinns bland de mer erfarna regissörerna: bland icke-debutanterna gjordes 14 av de tjugo högst betygsatta filmerna 2005 eller senare och tio av dem 2007-2009. Detta sammanfaller i tid med Filminstitutets ändrade stödpolicy: större stöd till varje enskild film, med avsikt att höja kvaliteten.

Framtiden då?

Sammantaget är den viktigaste faktorn för att debutera som spelfilmregissör i Sverige under 2000-talet inte utbildning eller yrkesbakgrund, utan kön. Det är helt enkelt fler män i alla kategorier.

Det är alltså fortfarande en bra bit kvar till det mål om minst 40% kvinnliga regissörer som stipuleras i filmavtalet. Varför ser det ut som det gör? Kan vi hitta några förklaringar i materialet?

För det första kan vi konstatera att kvinnors och mäns karriärvägar skiljer sig åt ganska markant. Det mest slående är kanske att filmbranschen själv producerar så få kvinnliga regissörer. Det är vanligare för en kvinna att ta sig in till filmen via teatern. Är teatern mera öppen för kvinnor?

De senaste årens intensiva arbete med genusfrågor i teatersverige har gett resultat. Men teatern har också en övervägande kvinnlig publik, och kan kanske sägas vara kvinnligt "könsmärkt"? Finansieringen kan också tänkas spela in. Medan teatrarna i hög utsträckning är finansierade med allmänna medel så lever en stor del av filmen på marknadens villkor, och produceras utan offentlig inblandning/finansiering.

Under 2000-talet gjordes totalt 71 spelfilmer utan stöd från konsulentsystemet. Kvinnor regisserade sex av dessa filmer (8 %). Av de 31 debutfilmerna utan stöd regisserades endast tre av kvinnor.

Alldeles uppenbart är att när man gör film som innebär ett stort ekonomiskt risktagande, i form av Jönssonligor, polisfilmer och Göta Kanaler, och utan offentligt stöd, då sitter män i regissörsstolen. Lika påtagligt är det faktum att de manliga regissörerna dominerar stort inom den extrema lågbudgetfilmen utan större produktionsbolag i ryggen. Extremt få kvinnor (två st) har under 00-talet gjort lågbudgetfilm med osäker finansiering. De kvinnliga regissörerna återfinns i "normalfilmer", mitt emellan entusiastfilmen och högriskfilmen.

Frågan är då om utvecklingen ändå går åt rätt håll? Det finns en hel del som tyder på det:

- 28 % av de sökande till filmhögskolorna är kvinnor, men 46 % har examinerats, något som förmodligen får större genomslag om några år.
- 19 % av det svenska långfilmsutbudet har regisserats av kvinnor, men 23 % av alla debutfilmer. Följaktligen är det vanligare med kvinnor bland nya/unga regissörer.
- 23 % av alla debutfilmer har regisserats av kvinnor, men av de debuter som fått konsulentstöd är 31 % kvinnor. Kvinnor utgör 40% av debutregissörerna med konsulentstöd under innevarande avtalsperiod. Detta pekar mot en jämnare stöfördelning som helhet om några år.

Vad det gäller de statliga filmpolitiska insatserna verkar det alltså gå åt rätt håll, men som vi nyss konstaterade så sker stora delar av filmproduktionen utanför kulturpolitikens räckvidd. Och trots att vi har sett att debuterande kvinnor inte gör mindre publika filmer och inte heller får sämre betyg av recensenterna än sina manliga kollegor, så arbetar extremt få kvinnliga regissörer inom den sfären.

Helhetsbilden är ganska dyster.

Men man kan också se det så här: Andelen kvinnliga debutanter (23 %) skiljer sig inte mycket från andelen kvinnliga sökanden till filmskolorna (28 %). Andelen projekt med kvinnlig regissör som söker stöd hos Filminstitutets konsulenter är ungefär den samma, ca. 27%. Vi vet också att på regionala resurscentrums uttagningar till Novemberfestivalen och även på själva festivalen så ligger andelen kvinnor/flickor på ungefär samma nivå.

En av huvudanledningarna till den låga kvinnorepresentationen bland regissörerna är alltså att färre kvinnor än män söker sig till filmbranschen. Och är de redan i branschen så växer de extremt sällan fram till regissörer. Ur detta perspektiv kan kanske de insatser högskolorna och Filminstitutet gör aldrig bli tillräckliga. Kanske är det så att det måste till tidigare åtgärder för att höja andelen kvinnor som vill arbeta bakom kameran, som känner sig välkomna. Filmverkstäder och förberedande utbildningar på det lokala planet är en möjlighet, speciella kurser i filmteknik för de kvinnor som bevisligen är intresserade av regi, men av någon anledning istället väljer teaterutbildningar är andra tänkbara lösningar.

Rekryteringsbasen är alldeles uppenbart ett problem: den måste breddas. Det innebär också att vi måste få unga kvinnor att förstå att filmens värld är öppen för dem, inte bara framför kameran utan även bakom. Då får vi fler kvinnor i filmverkstäderna, fler sökande till filmhögskolorna och så småningom också fler kvinnor som regisserar både extrem lågbudget och kommersiella högriskprojekt.

Bilaga

00-talets regidebutanter

2000 – 10 debutfilmer av 28 premiärsatta

<i>Det okända</i>	Michael Hjorth
<i>Vingar av glas</i>	Reza Bagher
<i>Det nya landet</i>	Geir Hansteen-Jørgensen
<i>Hjärta av sten</i>	Martin Munthe
<i>Naken</i>	Torkel Knutsson / Mårten Knutsson
<i>Jalla! Jalla!</i>	Josef Fares
<i>Jönssonligan spelar högt</i>	Thomas Ryberger
<i>Före stormen</i>	Reza Parsa
<i>Sleepwalker</i>	Johannes Runeborg
<i>Pettson och Findus – Kattonauten</i>	Torbjörn Jansson

2001 – 3 debutfilmer av 20 premiärsatta

<i>Festival</i>	Karl-Johan Larsson
<i>Hem ljuva hem</i>	Dan Ying
<i>Fyra kvinnor</i>	Baker Karim

2002 – 7 debutfilmer av 15 premiärsatta

<i>Den osynlige</i>	Simon Sandqvist / Joel Bergvall
<i>Hot Dog</i>	Alexandra Keining
<i>Hundtricket</i>	Christian Eklöv / Christopher Panov
<i>Hus i helvete</i>	Susan Taslimi
<i>Livet i 8 bitar</i>	Jonathan Metzger
<i>Smådeckarna</i>	Patrik Forsberg
<i>Utanför din dörr</i>	Eric Donell / Martin Söder

2003 – 5 debutfilmer av 23 premiärsatta

<i>Elina – som om jag inte fanns</i>	Klaus Härö
<i>Köftbögen</i>	Johan Melin
<i>Lejontämjaren</i>	Manne Lindwall
<i>Misa Mi</i>	Linus Torell
<i>Sprickorna i muren</i>	Jimmy Karlsson

2004 – 13 debutfilmer av 26 premiärsatta

<i>6 points</i>	Anette Winblad
<i>Babylonsjukan</i>	Daniel Espinosa
<i>Falla vackert</i>	Lena Hanno-Clyne
<i>Fjorton suger</i>	Emil Larsson/HenrikNorrthon/Martin Jern/Filippa Freijd
<i>Fröken Sverige</i>	Tova Magnusson-Norling
<i>Gitarrmongot</i>	Ruben Östlund
<i>Hip Hip Hora!</i>	Teresa Fabik
<i>Håkan Bråkan</i>	Erik Leijonborg
<i>Kyrkogårdsön</i>	Daniel Möllberg/Martin Forsström
<i>Kärlekens språk</i>	Anders Lennberg
<i>Macbeth</i>	Bo Landin/Alex Scherpf
<i>Masjävlar</i>	Maria Blom
<i>Mongolpiparen</i>	Alexander Moberg

2005 – 9 debutfilmer av 32 premiärsatta

<i>Efter Jesper</i>	Henry Chu
<i>Komplett galen</i>	"Lea Farmlohde" (Rafael Edholm)
<i>Made in Jugoslavien</i>	Miko Lazic
<i>Ninas resa</i>	Lena Einhorn
<i>Om Sara</i>	Othman Karim
<i>Sandor/slash/Ida</i>	Henrik Georgsson
<i>Krama mig</i>	Kristina Humle
<i>Som man bäddar</i>	Maria Essén
<i>Stockholm Boogie</i>	John Lindgren

2006 – 16 debutfilmer av 36 premiärsatta

<i>Desmond och träskpatraskfällan</i>	Magnus Carlsson
<i>Storm</i>	Björn Stein/Måns Mårlind
<i>Farväl Falkenberg</i>	Jesper Ganslandt
<i>Frostbiten</i>	Anders Banke
<i>Förortsungar</i>	Ylva Gustafsson/Catti Edfeldt (ej debut)
<i>Inga tårar</i>	Håkan Bjerking
<i>Keillers Park</i>	Susanna Edwards
<i>Kill your Darlings</i>	Björne Larsson
<i>Kärringen därnere</i>	Ragnar di Marzo
<i>Lilla Jönssonligan</i>	David Berron
<i>New York Waiting</i>	Joachim Hedén
<i>Offside</i>	Mårten Klingberg
<i>Om Gud vill</i>	Amir Chamdin/Erik Eger
<i>Sista Dagen</i>	Magnus Hedberg
<i>Tjocktjuven</i>	Henrik Sylvén
<i>Underbara älskade</i>	Johan Brisinger

2007 – 9 debutfilmer av 23 premiärsatta

<i>Allt om min buske</i>	Martina Bigert
<i>Ciao Bella</i>	Mani Maserrat-Agah
<i>Darling</i>	Johan Kling
<i>Ett öga rött</i>	Daniel Wallentin
<i>Gangster</i>	Steve Aalam
<i>Hata Göteborg</i>	Robert Lillhonga
<i>Kid Svensk</i>	Nanna Huolman
<i>Solstorm</i>	Leif Lindblom
<i>Se upp för dårarna</i>	Helena Bergström

2008 – 5 debutfilmer av 22 premiärsatta

<i>Gud, lukt och henne</i>	Karin Westerlund
<i>Kärlek 3000</i>	Shahriyar Latifzadeh
<i>Morgan Pålsson</i>	Fredrik Boklund
<i>Ping-pongkingen</i>	Jens Jonsson
<i>Vampyrer</i>	Peter Pontikis

2009 – 16 debutfilmer av 32 premiärsatta

<i>Flickan</i>	Fredrik Edfeldt
<i>I taket lyser stjärnorna</i>	Lisa Siwe
<i>I skuggan av värmen</i>	Beata Gårdeler
<i>Man tänker sitt</i>	Henrik Hellström/Fredrik Wentzel
<i>Kenny Begins</i>	Carl Åstrand
<i>Sommaren med Göran</i>	Staffan Lindberg
<i>Det enda rationella</i>	Jörgen Bergmark
<i>Karaokekungen</i>	Petra Revenue
<i>Nasty Old People</i>	Hanna Sköld
<i>Manana</i>	Manuel Concha
<i>Äntligen midsommar</i>	Ian McCrudden
<i>Någon annanstans</i>	Hiwa Abbasi
<i>Behandlingen</i>	Johan Jonasson
<i>Metropia</i>	Tarik Saleh
<i>Tomtar och troll</i>	Robert Rhodin
<i>Oskuld</i>	Björn Kanger

